

ชื่อเรื่องวิทยานิพนธ์	การสำรวจ และศึกษาพื้นผิวของหนอนพยาธิในสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ และสัตว์เลื้อยคลานบางชนิด จากลำน้ำแม่สา อุทยานแห่งชาติ ดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่	
ชื่อผู้เขียน	นางสาวอรรณพร นิชพันธ์	
วิทยาศาสตร์มหาบัณฑิต	สาขาวิชาชีววิทยา	
คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์	ผศ. ดร. ชโลบล วงศ์สวัสดิ์	ประธานกรรมการ
	รศ. ดร. ปราโมทย์ วัฒนชัยนาคม	กรรมการ
	อ. ดร.กนกพร กวีวัฒน์	กรรมการ

บทคัดย่อ

ผลการสำรวจและศึกษาพื้นผิวของหนอนพยาธิในสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำและสัตว์เลื้อยคลานบางชนิด จากลำน้ำแม่สา อุทยานแห่งชาติดอยสุเทพ-ปุย จังหวัดเชียงใหม่ ตั้งแต่เดือนพฤษภาคม 2541 ถึงเดือนเมษายน 2542 พบหนอนพยาธิทั้งหมด 14 ชนิด หนอนพยาธิที่พบนำมาจัดจำแนกได้ดังนี้ พยาธิใบไม้ 8 ชนิดคือ *Brevicreadium* sp., *Gorgoderina gracilis*, *Pleurogenoides sphaericus*, *Pleurogenes chiangmaiensis*, *Telorchis* sp., *Ganeo tigrinus*, *Acanthostomum burminis* และ *Glyphelmins staffordi* พยาธิตัวตืด 1 ชนิดคือตัวอ่อนระยะ plerocercoid (sparganum) พยาธิหัวหนาม 3 ชนิดคือตัวอ่อนระยะ cystacanth, *Acanthocephalus lucidus* และ *Sphaerechirinorhynchus macropithospinus* และพยาธิตัวกลม 2 ชนิดคือ *Zanclophorus* sp. และ *Cosmocerca* sp.

พบสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 10 ชนิดจำนวน 489 ตัว ได้แก่ ลูกอ๊อด I (*Leptobrachium pullum*), ลูกอ๊อด II (*Amolops afahanus*), กบ I (*Rana kuhlii*), กบ II (*Amolops afahanus*), กบ III (*Rana nigrovittata*), กบ IV (*Limnonectes kuhlii*), กบ V (*Limnonectes pileata*), กบ VI (*Limnonectes limnocharis*), กบ VII (*Microhyla heymonsi*) และเขียดดิน (*Ichthyopsis supachaii*) พบสัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำมีการติดเชื้อของหนอนพยาธิ 254 ตัว ซึ่งมีความชุกชุมเท่ากับ 51.942 % (254/489) และพบสัตว์เลื้อยคลาน 6 ชนิด จำนวน 80 ตัว ได้แก่ งู I (*Xenochrophis piscator*), งู II (*Rhabdophis stolidus*), งู III (*Rhabdophis subminiatus*), จิ้งเหลน I (*Tropidophorus berdmorei*), จิ้งเหลน II (*Takydromus sexlineatus*) และ จิ้งเหลน III (*Mabuya multifasciata*) พบสัตว์เลื้อยคลานมีการติดเชื้อของ

หนอนพยาธิ 59 ตัว มีค่าความชุกชุมเท่ากับ 73.750 % (59/80) และ เมื่อทำการเปรียบเทียบการติดเชื้อของหนอนพยาธิโดยคิดเป็นค่าความชุกชุมและความหนาแน่นพบว่าโฮสต์ที่พบมีการติดเชื้อ ของหนอนพยาธิมากที่สุดคือมีค่าความชุกชุมเท่ากับ 100 % คือ กบ VI (*Limnonectes limnocharis*) และ ุง I (*Xenochrophis piscator*) โดยพบพยาธิ *Pleurogenoides sphaericus* (2/2), *Acanthostomum burminis* (22/22), sparganum (21/21), *Sphaerechinorhynchus macropithospinus* (4/4) และ *Cosmocerca* sp. (13/13) และจำนวนของพยาธิที่พบมากที่สุดคือ *Acanthostomum burminis* ใน ุง I (*Xenochrophis piscator*) มีค่าความหนาแน่น เท่ากับ 16.136 (355/22)

สำหรับการศึกษาพื้นผิวของพยาธิโดยใช้กล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบสแกนได้ทำการศึกษาพยาธิใบไม้ 2 ชนิดคือ *Acanthostomum burminis*, *Ganeo tigrinus* และพยาธิหัวหนาม 1 ชนิดคือ *Sphaerechinorhynchus macropithospinus* ลักษณะสัณฐานวิทยาจากการศึกษาโดยใช้กล้องจุลทรรศน์แบบใช้แสงและกล้องจุลทรรศน์อิเล็กตรอนแบบสแกนพบลักษณะสำคัญคือ *Ganeo tigrinus* ลำตัวปกคลุมไปด้วย scale-like spines 3 pattern ได้แก่ triangle, flattened with rounded end, needle-like spines มี papillae รูปร่างแบบ dome-shaped ตั้งอยู่บริเวณส่วนของ oral sucker ถึงส่วนหน้าของ acetabulum ส่วนของ cirrus มี spines เล็กๆปกคลุม *Acanthostomum burminis* มี oral sucker ขนาดใหญ่รูปถ้วย มี circumoral spines จำนวน 24-27 อัน ลำไส้เปิดออกด้านข้างของลำตัว ลำไส้ปวงขวามีลักษณะแคบเล็กช่องเปิดออกมีขนาดเล็ก ลำไส้ปวงซ้ายมีโป่งใหญ่กว่าปวงขวามากและช่องเปิดออกก็มีขนาดใหญ่กว่าปวงขวาเช่นกัน ตำแหน่ง genital pore เปิดออกด้านหน้าของ acetabulum และ *Sphaerechinorhynchus macropithospinus* ผิวลำตัวไม่มี spines ปกคลุม ลำตัวลักษณะเป็น pseudosegment มี proboscis ลักษณะกลม มี proboscis spines จำนวน 14 หรือ 15 แถวแนวนอน และมี 9 แถวแนวตั้ง โดย 3 แถวบนมีลักษณะแข็งแรง ยาวใหญ่ ปลายทู่กว่า 5-6 แถวล่างซึ่งมีขนาดเล็กปลายแหลม

acetabulum; and needle-like spines located posterior to the acetabulum in the lower 2/3 of the body. The dome-shaped papillae are distinguished from the oral sucker anterior to the acetabulum in the lower lateral (ventral) sides, but rarely in the anterior part of the body. Cirrus spines are present. *Acanthostomum burminis* has 24-27 circumoral spines. Bifurcated caeca open to the outside posterior part of the body, and the genital pore is located immediately in front of the acetabulum. *Spharechinorhynchus macropithospinus* body spines are absent, the proboscis is globular, and slightly wider than long. The 14-15 proboscis spines alternate in longitudinal rows of 9 spines each including 3 robust anterior-rooted spines and 6 posterior rootless spiniform spines. Tegumental surface studies by SEM have confirmed their identifications.